

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ТА СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано та узагальнено нормативно-правові документи та соціально-педагогічні підходи, які спрямовані на формування здорового способу життя дітей та молоді.

Ключові слова: здоров'я, спосіб життя, учні, студенти.

Постановка проблеми. Перспектива успішного становлення української нації пов'язана з пошуком оптимальних шляхів розв'язання проблеми збереження та зміцнення здоров'я населення, зокрема дітей та молоді. Це також зумовлено потребою економіки країни, коли від стану здоров'я молодого покоління залежить якість і кількість продуктивних сил та потенціал майбутнього суспільного розвитку. На жаль, на сучасному етапі питання збереження здоров'я учнів та студентів залишається дуже гострим, а показники й тенденції продовжують залишатися незадовільними [6, 8].

Загальновідомо, що світова наука розробила цілісний погляд на здоровий спосіб життя як феномен, що інтегрує принаймні чотири його сфери або складові – фізичну, психічну (розумову), соціальну (суспільну) і духовну. У реальному житті всі складові – соціальна, духовна, фізична і психічна діють одночасно і їх вплив визначає загальний стан здоров'я людини як цілісного складного феномена.

Від здорового розвитку молодого покоління залежить не тільки сучасне, але й майбутнє країни. Тому існує велика потреба у формуванні дієвої державної політики, прийняття необхідних соціальних програм, нормативно-правових та педагогічних заходів щодо популяризації здорового способу життя серед учнів та студентства [3, 4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вирішення проблем формування здорового способу життя присвячено праці сучасних науковців Г. Апанасенко, М. Гончаренко, Т. Бойченко, О. Вакуленко, В. Горащук, О. Дубогай, С. Закопайло, О. Іонова, С. Кириленко, В. Кузьменко, С. Лапаєнко, М. Носко, С. Омельченко, В. Оржеховська, Н. Побірченко, І. Поташнюк, Л. Суценко, В.Шпак та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботавиконується згідно з напрямками держбюджетних тем Чернігівського національного педагогічного університету іменіТ.Г.Шевченка: "Педагогічні шляхи формування здорового способу життя школярів різних вікових груп" (№0112U001072) та "Методичні засади професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання до формування здорового способу життя сучасної молоді" (№ 0110U000020), а також є складовою частиною комплексної теми відділу педагогіки і психології вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України "Психолого-педагогічне проектування особистісно зорієнтованих технологій навчання у вищих навчальних закладах" (№0103U000963).

Мета роботи—узагальнити нормативно-правові документи та соціально-педагогічні підходи спрямовані на формування здорового способу життя учнів та студентів.

Результати дослідження. У нашій країні наразі існує ситуація, коли реалізація багатьох програм, пов'язаних зі збереженням здоров'я, спрямована на проведення лікувальних, а не послідовних, систематичних, цілеспрямованих, головне, комплексних профілактичних дій. У той

же час, науковий аналіз факторів впливу на здоров'я людини свідчить про те, що якщо прийняти здоров'я людини за 100 %, то на 20 % воно залежить від спадковості, на стільки ж від стану екології, ще на 10 % від якості системи охорони здоров'я, але найбільше – на 50 % здоров'я людини визначають фактори, пов'язані з її способом життя [7].

Спосіб життя загальноприйнято визначати як біологічну та соціальну категорію, яка інтегрує уявлення про певний тип життєдіяльності людини і характеризується особливостями трудової діяльності, умовами життя, рівнем матеріальних і духовних потреб, певною поведінкою тощо. Саме цим пояснюється реальна різноманітність варіантів способу життя кожної людини в соціумі. Спосіб життя людини визначають три категорії: рівень життя, якість життя та стиль життя. Рівень та якість життя мають суспільний характер. Стиль життя має переважно індивідуальний характер, визначається історичними, національними традиціями, ментальністю, особистими звичками, вихованням тощо. Спосіб життя людини може бути здоровим чи нездоровим.

Здоровий спосіб життя – це активна діяльність людей, спрямована на збереження і поліпшення власного здоров'я, оздоровлення організму, боротьбу зі шкідливими звичками та факторами ризику для здоров'я, формування позитивної психологічної установки на збереження, зміцнення й примноження не тільки власного здоров'я, а й здоров'я оточуючих. Крім цього, слід враховувати фактори, що обумовлюють спосіб життя людини, а саме: ставлення до паління, алкоголю, наркотиків, дотримання режиму дня і харчування, загартування, фізичну (рухову) активність, психологічний комфорт, рівень сексуальної культури тощо [6].

Вирішення проблеми формування здорового способу життя – це усвідомлення кожною людиною особистої відповідальності за власне здоров'я незалежно від її віку та статусу, й саме від способу життя залежить її майбутнє, майбутнє її сім'ї, дітей та рідних.

Таким чином необхідно зазначити, що формування здорового способу життя є соціальною проблемою, в якій медична складова виступає у органічній єдності з правовою, психолого-педагогічною, економічною та політичною її частинами.

Глобальними передумовами реалізації людиною свого потенціалу здоров'я є мир, дах над головою, соціальна справедливість, освіта, харчування, прибуток, стабільна екосистема та сталі ресурси. Тому, здоров'я кожної людини також пов'язано з комфортними стосунками у сім'ї та її благополуччям, змогою працювати і відпочивати, побутом і соціальним захистом, освітою і мистецтвом, продуктами харчування і водою, бідністю і безробіттям, негативними звичками і соціально небезпечними хворобами, наявністю житла і рівнем достатку, станом екології тощо [6].

Аналіз нормативно-правових документів свідчить, що діяльність з формування здорового способу життя української молоді відчутно активізувалася тільки в 1998–2005 рр., коли до роботи було залучено низку профільних міністерств і відомств, зокрема, Міністерство молоді та спорту України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство праці та соціальної політики України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство культури і мистецтв України, Державний комітет інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України, Державну соціальну службу для сім'ї, дітей та молоді, місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування [3, 5, 7].

Основна стратегія державної політики у цей період була спрямована на профілактику негативних явищ у молодіжному середовищі та пропагування здорового способу життя за місцем навчання чи проживання. Її реалізація регламентувалася низкою нормативних документів, серед

яких Національна програма забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, допомоги та лікування ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД, Державна програма реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2003–2010 роки, Державна програма розвитку фізичної культури і спорту, Міжгалузева комплексна програма "Здоров'я нації", Національна програма патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства. Міжнародна спільнота також долучалася до цієї діяльності, наприклад, спільно з державними органами виконавчої влади відбулася реалізація проекту Європейського бюро ВОЗ "Європейська мережа шкіл зміцнення здоров'я", програми ЮНЕЙДС "Сприяння просвітницькій роботі "рівний – рівному" серед молоді України щодо здорового способу життя", українсько-канадських проектів "Молодь за здоров'я" (1998–2002 рр.) та "Молодь за здоров'я-2" (2003–2005 рр.).

Між тим, у нормативно-правових актах молодь як самостійний об'єкт діяльності з формування здорового способу життя почала виокремлюватися тільки з 2004 року після підготовки Державним інститутом сімейної та молодіжної політики першої доповіді Президенту України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України щодо формування здорового способу життя української молоді та проведення парламентських слухань за цією тематикою [2, 5].

За результатами слухань була прийнята Постанова Верховної Ради України від 3 лютого 2004 року №1425-IV "Про Рекомендації парламентських слухань Кабінету Міністрів України щодо формування здорового способу життя молоді", де йшлося про необхідність законодавчого обмеження паління та вживання алкоголю у громадських місцях; часу й місць продажу алкоголю; посилення відповідальності за продаж тютюнових й алкогольних виробів неповнолітнім та спрямування надходжень від оподаткування цих виробів на підтримку програм формування здорового способу життя молоді.

Робота з виконання парламентських рішень за вищезазначеною тематикою розпочалася тільки у 2009 р., коли за ініціативи Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, підтримки Міністерства охорони здоров'я України й Міністерства освіти та науки України було розроблено проект Закону України "Про внесення змін до деяких законів України" (від 15 жовтня 2009 р. № 5230) щодо посилення контролю продажу алкогольних та тютюнових виробів неповнолітнім.

Відповідно, 21 січня 2010 р. Верховною Радою України було ухвалено законопроект №1824 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження споживання і продажу пива та слабоалкогольних напоїв", який забороняє вживання пива, алкогольних та інших слабоалкогольних напоїв, а також куріння в громадському місці. Законом внесено відповідні зміни до окремих статей Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо незаконного споживання алкоголю та тютюнопаління, серед яких стягнення штрафу від одного до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виправні роботи на строк до двох місяців або адміністративний арешт на 15 діб. Суворість покарання залежить від кількості складених протоколів на правопорушника [4].

Закон України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів" у розділі IV-1 "Основи державної політики щодо споживання алкогольних напоїв та тютюнових виробів" (від 16 червня 2010 р.) визначає основні засади профілактичної роботи щодо вживання не тільки алкоголю, але й тютюну. Так, Ст. 15-3 цього документу забороняє продаж пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, столових вин та тютюнових виробів особам, які не досягли

18 років. У 2010 р. Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту ініціювало прийняття правок до цього Закону аби заборонити продаж алкоголю та сигарет молоді до 21 року, але ця спроба виявилася не вдалою, оскільки нормативно-правові акти дуже розрізнені і прийняття поправок потребує перегляду цілого комплексу дотичних законів та залучення потужних державних ресурсів.

Міністерство охорони здоров'я України визнає, що існуюча система охорони здоров'я не в змозі забезпечити потреби населення в доступній, якісній та ефективній медичній допомозі в повному обсязі, окрім цього існують перешкоди щодо її адаптації до діяльності в ринкових умовах. Назріла нагальна потреба щодо об'єднання заходів, які викладено у численних загальнодержавних та державних цільових програмах і концепціях програм для подолання розпорошеності ресурсів цієї галузі. Для вирішення цих проблем Міністерством прийнято рішення про розробку проекту Загальнодержавної програми "Здоров'я-2020: український вимір" на 2012–2020 рр. відповідно до Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" та Нової європейської стратегії охорони здоров'я "Здоров'я 2020" .

Важливо зазначити, що у цьому документі йдеться про необхідність проведення змін у сфері охорони здоров'я шляхом забезпечення рівного й справедливого доступу до медичних та профілактичних послуг належної якості та вирішення питань щодо подолання низького рівня розвитку культури здоров'я, яке зберігається у переважній більшості населення та популяризації здорового способу життя.

Крім цього, у 2010 р. Міністерство охорони здоров'я України затвердило Орієнтовну Програму "Здоров'я підлітків", яка є доопрацьованою й адаптованою до українських реалій версією аналогічної програми, розробленої Департаментом здоров'я та розвитку дитини та підлітка Всесвітньої організації охорони здоров'я у співпраці з штаб-квартирами ЮНІСЕФ і Регіональним бюро Центральної та Східної Європи, Співдружністю Незалежних Держав і країн Балтії. Програма надає медичним працівникам та іншим спеціалістам необхідну інформацію про особливості підліткового періоду і про належні підходи до задоволення потреб і розв'язання проблем зі здоров'ям, дозволяє підвищити професійну майстерність і ставитися до підлітків із більшою увагою та розумінням [8].

Інше важливе питання стосується зміни порядку контролю за фізичною підготовленістю дітей та молоді й впровадження новітніх технологій діагностування та медичних оглядів, оскільки за останні роки мали місце трагічні випадки на уроках фізкультури у навчальних закладах. Для регламентації цієї діяльності було прийнято Постанову КМУ "Про затвердження Порядку здійснення медичного обслуговування учнів загальноосвітніх навчальних закладів" (№ 1318 від 08.12.2009 р.), де визначено порядок здійснення медичного обслуговування учнів загальноосвітніх навчальних закладів та вказано, що обов'язкові медичні профілактичні огляди учнів навчальних закладів проводяться щороку медичними працівниками у присутності батьків. Окремим нормативним актом обумовлено профільність фахівців, час проведення медичного огляду школярів та механізм їх розподілу на групи для занять на уроках фізичної культури.

Заслугує на особливу увагу те, що у деяких областях для учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів відновлено забуті форми роботи в режимі шкільного дня: гімнастика до занять, фізкультхвилинки, організовані спортивні перерви. Результати медичного огляду школярів, проведених у 2011 р. за методикою визначення функціонально-резервних можливостей серцево-судинної системи (проба Руф'є) засвідчили про суттєву

розбіжність результатів медичного огляду серед учнів в різних районах області. Якщо кількість учнів, віднесених до спеціальної медичної групи в одному районі може складати більше 60 %, то у іншому – лише 8 % від загальної кількості учнів. Така ситуація вказує на необхідність обов'язкового обстеження школярів, перш ніж допустити їх до занять фізкультурою та спортом.

Також виникає багато питань, пов'язаних із фізичною підготовленістю учнів та студентської молоді, адже за інформацією Національного університету фізичного виховання і спорту України, до цього часу не розроблено критеріїв оцінки рівня здоров'я студентів, які займаються фізичною культурою та спортом. Продовжує залишатися не вирішеним питання щодо оцінки організації фізкультурно-рекреаційної сфери у вищих навчальних закладах, які можна було б враховувати при їх ліцензуванні та акредитації, а також не визначено посадових осіб, які б персонально несли відповідальність за збереження (або покращення) стану здоров'я студентів.

З метою вирішення означених проблем з 1 січня 2011 року набула чинності нова редакція Закону України "Про фізичну культуру і спорт" [1]. Іншим важливим нормативним документом, спрямованим на створення умов для проведення фізкультурно-оздоровчої роботи серед населення за місцем проживання, стало утворення та розвиток мережі центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" (Постанова Кабінету міністрів України від 18 січня 2003 р. № 49). У процесі роботи мережі створюються сучасні спортивні комплекси, проводиться відновлення спортивних майданчиків за місцем проживання молоді та відбувається надання оздоровчих послуг. Станом на кінець 2010 року мережа центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" налічувала 194 організації в усіх регіонах України, тоді як у 2005 р. їх функціонувало тільки 133, що вказує на ефективність роботи цієї мережі та її популярність серед населення. Найбільш активні користувачі мережею – сім'ї з дітьми та молодь [5].

У силу значного зменшення кількості населення країни особливої уваги потребує вивчення демографічної ситуації та забезпечення основних засад збереження репродуктивного здоров'я молоді. За даними Інституту педіатрії, акушерства та гінекології АМН України (2010 р.), тільки від 6 до 10 % підлітків досягають 12-18 річного віку, маючи добрий стан здоров'я. Резерви адаптаційних можливостей у 50% хлопців й 65% дівчат-старшокласниць визнані медиками як низькі або нижче середніх [6, 7].

Загалом, захворюваність осіб 15 – 17 років у 2010 р. порівняно з 2003 р. зросла на 18 %, а поширеність хвороб – на 17 %, тому для відтворення населення країни та збереження нації необхідно більше уваги приділяти збереженню репродуктивної функції молоді та її загального стану здоров'я.

Необхідно відмітити, що окрім загальнодержавних програм існує цілий ряд міжгалузевих документів, які також визначають здоровий спосіб життя як важливу складову діяльності у сфері збереження здоров'я населення. Так, у Міжгалузевій комплексній програмі "Здоров'я нації" на 2002–2011 рр. (Постанова КМУ від 10.01.2002 р. №14) передбачається запровадження моди на здоров'я, залучення учнів та студентів до активних занять фізичною культурою і спортом тощо.

З метою утвердження та пропаганди здорового способу життя, запобігання негативним проявам серед дітей і молоді, виявлення та підтримки талановитих підлітків було затверджено Положення "Про проведення щорічного Всеукраїнського фестивалю-конкурсу "Молодь обирає здоров'я" (Наказ від 24 листопада 2009 р. № 1061/4128). Документ є міжгалузевим, оскільки в його підготовці брало участь Міністерство освіти і науки України та Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту.

До діяльності з формування здорового способу життя також долучаються інші профільні міністерства. Наприклад, у структурі Міністерства молоді та спорту України відповідні департаменти проводили різноманітні заходи з пропагування здорового способу життя, але виникла потреба в об'єднанні зусиль та ресурсів, оскільки заходи часто дублювалися та носили одноманітний характер. З цією метою ще у 2007 році було розроблено та впроваджено галузеву програму "Формування здорового способу життя серед дітей та молоді" (від 30 березня 2007 № 947). Її реалізація дала можливість напрацювати галузеві підходи інформаційно-просвітницької роботи щодо здорового способу життя серед дітей та молоді та створити інноваційні технології такого навчання за принципом "рівний-рівному" [5, 8].

Через відсутність державного фінансування у 2009 році ця програма була закрита, що не дало можливості напрацювати механізм міжгалузевої та багаторівневої співпраці щодо запровадження здорового способу життя серед дітей і молоді та виробити індикатори (показники) оцінки всіх діючих програм відповідного профілю не тільки у структурі Міністерства молоді та спорту України, але й в інших міністерствах.

Ця проблема не вирішена на сьогоднішній час, тому розрізненість та відсутність координації не дають можливості ефективно використовувати державні кошти, якими забезпечуються численні державні програми зі збереження здоров'я та профілактики захворюваності населення у країні. Водночас практично в кожному профільному міністерстві проводиться цілий комплекс навчально-виховної чи просвітницької роботи з формування здорового способу життя, але стратегії, цілі, завдання, форми та методи роботи у всіх різні. Таким чином, здійснювати загальнонаціональний моніторинг практично не можливо, тобто можна тільки говорити про реалізацію, а не ефективність державної політики у сфері формування здорового способу життя.

Для прикладу, на сьогодні Міністерством освіти і науки України в навчальних закладах різного рівня акредитації проводиться інформаційно-просвітницька робота з питань збереження здоров'я шляхом проведення інтегрованого курсу "Основи здоров'я", який вивчається в 1–9 класах загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та входить до державного компоненту освіти з метою формування здорового способу життя учнівської молоді. Відповідно до типових навчальних планів (наказ МОН № 66 від 5 лютого 2009 р.), на вивчення цього предмету у 5–7-х класах відводилася одна година на тиждень, у 8–9-х класах – 0,5 години. У 10–11-х класах у 2009/2010 навчальному році, як і в попередні роки, на вивчення предмету "Основи безпеки життєдіяльності" також було відведено по 0,5 годин на тиждень [4, 8].

Тобто робота побудована як навчальна, а в інших міністерствах вона профілактична або інформаційно-просвітницька. Отже, при проведенні якості оцінювання необхідно застосовувати різні критерії та підходи.

Сьогодні в Україні діє 23 тис. дошкільних і 22,2 тис. загальноосвітніх навчальних закладів, де щоденно перебуває більше 9 млн. дітей та підлітків, тобто більше, ніж 1/6 частина всього населення України. Крім того, діють 1,5 тис. закладів позашкільної освіти, що охоплюють 1,5 млн. дітей. Це той контингент, який потребує особливої уваги на державному рівні. Закони України "Про загальну середню освіту" та "Про вищу освіту" вимагають забезпечити не лише збереження і зміцнення здоров'я дітей шкільного віку, підлітків та молоді у навчальному середовищі, але й його формування. Розв'язання цього завдання можливе не тільки шляхом виховання і розвитку навичок здорового способу життя, але й переконань, впевненості у власній спроможності досягти певного рівня здоров'я, усвідомленого ставлення до його становлення шляхом здоров'язберігаючої поведінки (В.Р. Кучма, 2001; А.А. Аліфанова, 2002; Р.О. Мойсеєнко, 2002; І.В. Поташнюк, 2012).

Висновки. Робота щодо формування здорового способу життя, в межах компетенції, здійснюється у кожному окремому випадку. І Міністерства і навчальні заклади мають певні успіхи, можуть і повинні говорити про свої здобутки у вирішенні цього питання. Проте, загальна робота не носить системного характеру. Загальні результати, з огляду на цифри щодо захворюваності, вживання молоддю алкоголю та тютюну, обмеження рухової активності не дають надію на здорове покоління. Тому, потребує вирішення проблема більш дієвої координації дій різних суб'єктів як на національному, так і на регіональному рівнях.

Необхідно також зазначити, що саме загальноосвітні та вищі навчальні заклади, змістом існування яких є передача знань, розвиток різноманітних навичок та формування професійних компетентностей, є ідеальним соціальним інститутом для системного і систематичного вивчення їхнього впливу на здоров'я дітей, підлітків та молоді. Успішне вирішення даної проблеми можливе також за умови функціонування всього навчального закладу як осередка формування здорового способу життя, школи здоров'я, широкого застосування здоров'язберезувальних технологій

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці підходів до формування здорового способу життя учнів та студентів шляхом використання різних засобів і форм фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої та рекреаційної діяльності.

Використані джерела

1. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт" та інших законодавчих актів України від 17 листопада 2009 року №1724-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1724-17>.
2. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/828-2011-p>.
3. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді Затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 21 липня 2004 р. № 605 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://profosvitakm.at.ua/Psisholog/5.7.doc>.
4. Молодь в умовах становлення Незалежності України (1991-2011 роки) : щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Державний інститут розвитку сімейної та молодіжної політики; [редкол.: О.В.Белишев (голова) та ін.]. – К. : [б.в.], 2011. – 276 с.
5. Молодь за здоровий спосіб життя : щоріч. доп. Президенту України, Верхов. Раді України, Каб. Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2009 р.) / М-во України у справах сім'ї, молоді та спорту, Держ. ін-т розв. сім'ї та молоді; [редкол. : Н. Ф. Романова (голова) та ін.]. – К. : ТОВ "Основа", 2010. – 156 с.
6. Проект Концепції загальнодержавної цільової соціальної програми "Формування здорового способу життя молоді України" на 2013-2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.meduniv.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1493:n110112&catid=1:latest-news&Itemid=50&lang=en.
7. Стан та чинники здоров'я українських підлітків : моногр. / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар, О. Р. Артюх та ін.; [наук. ред. О. М. Балакірева]. – К. : ЮНІСЕФ, Укр. інт соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К. : "К.І.С.", 2011. – 172 с.
8. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми "Здорова нація" на 2009-2013 роки / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 травня 2008 р. № 731-р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/731-2008-p>.

Garkusha S.V.

The legal documents and social and pedagogical approaches that are aimed at formation of a healthy lifestyle of pupils and youth are analyzed and summarized in this paper.

Keywords: *health, lifestyle, pupils, students.*

Стаття надійшла до редакції 05.11.2013 р.